

**BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA RUS TILINI KREATIVLIK
ASOSIDA O‘RGATISH USULLARI**

Sayfullayeva Iroda Barat qizi
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti
Samarqand filiali 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada rus tilini o‘qitishda innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning samaradorligi va kreativlik masalasi yoritib berilgan. Unda kompetensiyaviy yondoshuv asosida ta‘limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish pedagogik muammo sifatida tahlil qilingan hamda boshlahg‘ich ta‘limda innovatsion texnologiyalarni qo‘llash va unga qo‘yiladigan talablar o‘rganilgan. Boshlang‘ich ta‘limda ayniqsa rus tilini o‘qitishda innovatsion texnologiyalarni qo‘llash mazmuni va uning metodik imkoniyatlari, darslarda innovatsion texnologiyalardan foydalanish kabi masalalar o‘z yechimini topgan. Shuningdek, kompetensiyaviy yondoshuv asosida rus tilini o‘qitishda innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘qitishning samaradorligini oshirish omili ekanligi tavsiflangan.

Kalit so‘zlar: Ta‘lim, didaktika, ta‘limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi, , novator–o‘qituvchi, innovatsion texnologiya, interfaol metodlar, didaktik jarayon, mavzuli-rolli o‘yinlar, o‘yin-mehnat, didaktik o‘yinlar, harakatli o‘yinlar, sayr-tomosha o‘yinlari.

Mamlakatimiz Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev shunday ta‘kidlagan edi: «Bugun biz davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan yangilashga qaratilgan innovatsion rivojlanish yo‘liga o‘tmoqdamiz. Bu bejiz emas, albatta. Chunki zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan hozirgi davrda kim yutadi? Yangi fikr, yangi g‘oyaga, innovatsiyaga intilgan davlat yutadi». Ayni kunda mamlakatimizda yetuk mutaxassislar tayyorlashning sifatini yanada yaxshilash, uni yuqori pog‘onaga ko‘tarish bo‘yicha bir qator pedagogik izlanishlar olib borilmoqda. Bu xildagi izlanishlarning aksariyatida pedagog olimlar, amaliyotchi va tadqiqotchilarning diqqat e‘tibori o‘qitish maqsadi va uning natijadorligiga erishishga, ta‘limni takomillashtirish orqali sifatli o‘qitishni tashkil etishga, shu bilan birga ilmiy asoslangan zamonaviy o‘qitish texnologiyalarini ishlab chiqish va ularni ta‘lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish uchun qaratilgan.

Ta‘lim jarayonini innovatsion metodlardan foydalanib tashkil etish uchun, avvalo, darsning rejasi va loyihasi aniq ishlab chiqilishi zarur. Dars loyihasini tuzishda o‘qituvchi o‘zining ish shakllari va o‘qituvchilarning ko‘nikmani egallash jarayonidagi ishlari doirasini aniq belgilab olishi lozim. Innovatsiya (inglizcha – innovation) - yangilik yaratish. Ya‘ni, an‘anaviy ta‘limdagi kabi bir xil shablonlar asosida emas, balki yangiliklar asosida ta‘lim jarayonining ta‘sirchanligini oshirishga qaratilgan ish

usuli va shaklidan foydalanish demakdir. Ma'lumki, rus tilini o'qitishda ayniqsa innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlarni tadbiiq etish ta'lim samaradorligi va tasirchanligini oshiradi, o'quvchilarning o'rganish motivlarini o'stiradi. Bunda ko'proq interfaol metodlarga e'tiborni qaratish tillarni o'qitish samaradorligini oshiradi.

Interfaol-inglizcha interaction, ya'ni, inter - aro, o'zaro; act -harakat ma'nosini bildiradi. Interfaol usullar - bu o'zaro harakat, yani hamkorlik asosida o'qitish va tarbiyalashdir. Bunday usullarning barchasida ham o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi hamkorlik, o'quvchining ta'lim jarayonidagi faol harakati ko'zda tutiladi. Zamonaviy ped texnologiyalar-pedagogik amaliyotida keng qo'llaniladigan texnologiyalar, ulardan foydalanishda olgan natijalar oldindan ma'lum (misollar: aqliy pujum, bap- munozara, o'yinlar usullari). Bugun kichik maktab yoshidagi bolalarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiruvchi chet el metodlaridan ("Breyn ring") qator ta'lim muassasalarida foydalanishmoqda va yaxshi natijalarga erishilmoqda. Shu o'rinda ped-texnologiyalarni loyihalashning boshlang'ich ta'lim muassasalari uchun o'ziga xos tomonlarini ko'rsatib o'tish joizdir:

1) har bir mashg'ulotdan ko'zda tutilgan maqsad aniq o'rnatiladi;

2) mashg'ulot mazmunini saralashda, bir tomondan - bolalarning qiziqishi, e'tiyoji, qobiliyatlari, ikkinchi tomondan - o'qituvchining ijodkorligi, mahorati, uchinchi - maktabdagi mavjud shart-sharoitlar hisobga olinadi;

3) didaktik jarayon tuzilmasi keskin farqlanadi, ya'ni uning motivatsion bosqichi kuchaytiriladi. Boshqacha qilib aytganda o'yinli didaktik jarayon texnologiyaning asosini tashkil etadi; didaktik jarayonning ikkinchi bosqichi - bolalarning o'rganish faoliyatini tashkil etadi;

4) keyingi bosqich - boshqaruv faoliyati funksiyasi ham o'zgaradi. Agar o'quv jarayonida o'qituvchi o'quvchining bilish faoliyati bosqichiga aralashmaydigan bo'lsa, o'qituvchi faoliyati didaktik jarayonning o'quv faoliyatida ham ustuvorlik kasb etadi;

5) texnologiyalarni qo'llash samarasi yoki yakuniy natija - bu bola shaxsini rivojlantirish ekanligiga o'qituvchi alohida e'tibor qaratishi lozim. Bola tarbiyasi jarayonining sust, harakatsiz obyekt bo'lib qolmasdan, balki faol ishtirokchisiga - subyektiga aylanishi kerak. Boshlang'ich maktabdagi rus tilini o'qitish o'yin faoliyat ustuvorligiga ega bo'lib, bolaning ruhiy jihatdan rivojlanishini bir qadar tezlashtiradi.

O'yin bolalar rus tilini yaxshi o'zlashtira oladigan faoliyat hisoblanib, bu faoliyat jarayonida ular o'qishga, mehnatga, badiiy ijodga oid hayotiy muamolarni tezda ilg'ab oladilar. Shu boisdan o'yinga tayanib tillarni o'qitish - bolani tarbiyaviy ta'sirga hayajonli javob berishini ta'minlash usulidir. O'yinli vaziyatlardan maqsadli foydalanish g'oyasi bir muncha ilg'or va samaralidir. Turli yoshdagi o'quvchilar faoliyatini o'yin tarzda tashkil etish va kasb mahoratini takomillashtirish tajribasi pedagogika fani uchun yangilik bo'lmasa-da, o'yinli didaktik jarayonini loyihalash

texnologiyasi yetarlicha ishlanmagan.

Kichik maktab yoshli bolalarga rus tilini o'qitishda o'yinning quyidagi turlaridan keng foydalaniladi: mavzuli-rolli o'yinlar, o'yin-mehnat, didaktik o'yinlar, harakatli o'yinlar, sayr-tomosha o'yinlari.

Mavzuli-rolli o'yinlar o'quvchilarning mustaqil yoki kattalar yordamida ijtimoiy tajribani, milliy obyektini, hayotiy va badiiy taassurotlar asosida rus tilini o'rganish faoliyatidir. Bu faoliyat natijasida bolalar ichki fikrlashi, xayol surishi va boshqa axloqiy sifatleri tarkib topadi. Buning uchun bola yoshiga xos kichik hajmdagi hayotiy mavzular sahna ko'rinishida ijro etiladi. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning aqliy rivojlanishida, ularni bilishga undashda birmuncha afzalliklarga ega. Bu o'yinlar o'qituvchi tomonidan o'quv-tarbiyaviy maqsadlar uchun maxsus tashkil etiladi. Foydalanilayotgan materiallar turiga qarab didaktik o'yinlar predmetli-didaktik o'yinchoqlar va materiallar; mantiqiy — "qiyin sayohat", "labirint"; so'zli - o'yin: topishmoqlar, masalalar, o'yin -sayohatlar va boshqa harakatli o'yinlar bolalarni tarbiyalashda muhim vosita sanaladi. Ular har doim o'yin ishtirokchilaridan faol sensorli va harakatlarni o'rnatilgan maqsadga erishish uchun bajarishni talab etadi. Musobaqa tarzida tashkil etilgan bu tur o'yinlar bolalarda ijodkorlik, epchillik, tezkorlik, zehnilik kabi sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. O'yin turlarini tanlash bevosita o'quvchilar yoshiga bog'liq ekanligini takidlash joiz.

Boshlang'ich sinflarda rus tilini o'rgatish faoliyati innovatsion texnologiyalar asosida amalga oshiriladi. Shuningdek, mazkur tilni o'rgatishning yo'l-yo'riqlari va o'qitish metodikasi ishlab chiqilgan.

Respublikamizda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, ta'lim innovatsiyalarini to'plash, ular ichidan faoliyatimiz uchun eng samaralilarini tajriba –sinovlardan o'tkazish va o'quv jarayoniga joriy etishning universal tizimi (mexanizmi) shakllantirilmaganligi uchun, o'tgan asrda o'zlarining olamshumul pedagogik tajribalari orqali pedagogika fani va o'qitish metodikasi sohasida ulkan yutuqlarga erishgan novator–o'qituvchilarning qo'llagan pedagogik texnologiyalari hozirgi kunda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik texnologiya asosida dars o'tishda eng asosiy talab o'qituvchining hayotiy tajribasi, avval o'zlashtirgan bilimlari va qiziqishlari asosida bilim berishni ko'zda tutadi. Pedagogik texnologiya o'rganilayotgan soha bo'yicha o'quvchilarda bilim yetarlicha bo'lmagan holda ham o'quvchida salbiy kechinmaga o'rin qoldirmaslikni, bu bolaning aybi emasligini tan olishni talab etadi. Faollik ko'rsatilsa, bilimlarni o'zlashtirib olishga o'quvchilarda ishonch hosil qilish tavsiya etiladi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. –Oliy Majlisga Murojaatnoma. – T.: O'zbekiston, 2018. – B.
2. Umumiy o'rta ta'limning Davlat Ta'lim Standarti va o'quv dasturi (Boshlang'ich

ta'lim).- Toshkent, 2017.

3. Власова Н. С. Русский язык как иностранный. Базовый курс — 1 (с поурочным словарем на английском и немецком языках). Учебник для детей русскоязычных эмигрантов. Типография Гутенберг, 2009. — 204 с.
4. Вольнова Д. Н., Меланченко Е. А. Организация процесса обучения русскому языку как иностранному: актуальные проблемы преподавания русского языка как иностранного, роль преподавателя и учащегося в процессе обучения // Современные научные исследования и инновации. 2016. № 8 [Электронный ресурс].
5. Qosimova K., Matchonov S., G'ulomova X., Yo'ldasheva SH., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. -Toshkent, "Nosir", 2009.
6. Khandamova Feruza Bakhodirovna. (2023). TEACHER'S SPEECH: GIVING INSTRUCTION TO LEARNERS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES. *Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities*, 2(7), 6–10. Retrieved from <https://econferenceseries.com/index.php/icedh/article/view/2226>